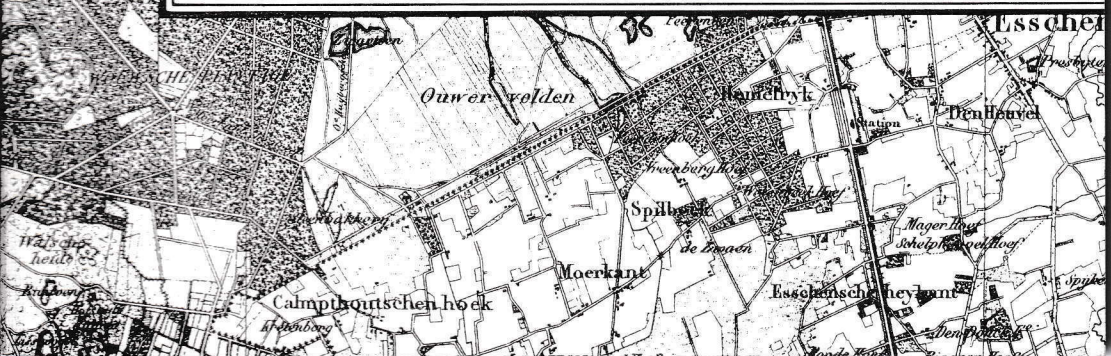

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
wouw

1-'97

De gemeente Wouw anno 1897

Na enkele jaren met zware discussies gaat het in de Wouwse gemeenteraad in 1897 vooral over "de post" en de belastingen. De vestiging van een postkantoor, in 1894 voor het eerst aan de orde gesteld, krijgt dit jaar een vervolg, zonder dat het tot resultaat leidt. De Wouwse raad vindt een postkantoor, gelet op de bedrijvigheid ter plaatse, weliswaar nodig, maar is tevens de mening toegedaan dat het de gemeente geen geld mag kosten, noch dat de gemeente enig risico mag lopen bij verhuur. Niet alleen in Wouw bestaan postale behoeften, maar ook in Moerstraten. Want daar is, vindt de gemeenteraad, een brievenbus wel op zijn plaats. Verder krijgt Wouw in 1897 dan toch zijn nieuwe gemeentesecretaris. Na het vertrek van A.J. van Son in 1895 was P. Goosen de beoogd secretaris, maar hij voldeed nog niet aan de wettelijke leeftijds-eis van 23 jaar. Vandaar dat leerlooier J.G. Juten bereid was de functie tijdelijk op zich te nemen. Op 16 januari begint de dan zojuist 23 jaar geworden Goosen aan zijn langdurige carrière bij het Wouwse gemeentebestuur¹⁾. Qua inwonertal blijft Wouw groeien, want inmiddels is de grens van 4000 overschreden. Uit het jaarverslag over 1897 blijkt dat het inwonertal met 64 toegenomen is tot 4047.

De post

Zoals gezegd maakt de Wouwse gemeenteraad zich in 1897 vooral druk over de dienstverlening van de posterijen. Wouw ontwikkelt zich tot een nijvere gemeente met drie zuivelfabrieken, waarvoor ook toen moderne communicatiemiddelen als post, telefoon en telegraaf onontbeerlijk waren. Daarnaast komt rond de eeuwwisseling ook de urbanisatie op gang. Mensen verhuizen naar de grotere plaatsen teneinde er werk te vinden, Wouwse losse arbeiders plegen in de wintermaanden, als er op landerijen in de omgeving nauwelijks werk te vinden is, in de Hollandse polders of in Duitsland te gaan werken, en ook de echte

emigratie komt op gang²⁾. De "moderne" mens wil communiceren, zijn brieven posten en op tijd ontvangen.

In 1894 is de discussie over een eigen postkantoor in Wouw al begonnen³⁾, maar dit heeft niet tot resultaat geleid. De correspondentie met de minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft in 1896 een vervolg gekregen: Wouw kan een eigen postkantoor krijgen, maar dan moet de gemeente een pand beschikbaar stellen. De Wouwse raad, de mening toegedaan dat men de garantie moet hebben dat de posterijen een pand langer dan tien jaar gaan huren, en nog liever ziende dat de post zelf een kantoor bouwt, krijgt in januari '97 een definitief antwoord: de Directeur-Generaal van de Posterijen schrijft dat het Rijk zelf niet bouwt of aankoopt en alleen bij uiterste noodzaak post- en telegraafkantoren voor een langere periode dan tien jaar gehuurd worden. "Ene reden is dat sommige verhuurders geduren de huurtijd in gebreke blijven onderhoud te plegen, anderzijds is meer dan 10 jaar te lang om te kunnen voorzien wat voor de dienst noodig zal zijn", aldus deze functionaris. Hierover ontspant zich in de gemeenteraad een discussie. J.B. Raaijmakers, eigenaar van een zuivelfabriek, is al jaren voorstander van een postkantoor en de mening toegedaan dat Wouw geen nadeel van verhuur zal ondervinden, zolang het gebouw goed onderhouden wordt. Dekkers, de voorzitter van de Coöperatieve Zuivelfabriek, daarentegen voorziet dat de posterijen in de nabije toekomst vast wel zelf zullen gaan bouwen, "wijl door de posterijen zeer veel geld wordt verdiend". In de daaropvolgende vergadering wordt de knoop niet doorgehakt. Wouw blijft een ambivalent standpunt innemen: een postkantoor is wenselijk, maar het nut ervan weegt niet op tegen de kosten, als de gemeente die deels voor rekening moet nemen. Vandaar dat er weer een brief naar het Rijk gaat met als inhoud dat de verzending van pakketten, brieven en geld met de dag toeneemt door de uitbreiding van de industrie, maar dat de "schuldenlast van de gemeente" te zeer zou worden vergroot als het Rijk de kosten niet voor zijn rekening wil nemen. De gemeente zal het de komende jaren zonder postkantoor moeten blijven stellen, want op 3 april krijgt Wouw per kerende post antwoord: het Rijk zal geen "Post en Telefoonkantoor" stichten.

41

In september wordt een brievenbus in Moerstraten actueel. De plaatselijke afdeling van de Noord Brabantsche Maatschappij van Landbouw (de coöperatieve landbouwvereniging waarvan het Moerstraatse raadslid Dekkers voorzitter is) vraagt de raad in een brief te bewerkstelligen dat in Moerstraten een brievenbus komt, omdat de dichtst bijzijnde mogelijkheid een brief te posten op anderhalf uur afstand van het dorp ligt. Hierop stelt burgemeester Daverveldt persoonlijk een onderzoek in, waarbij hij van de postbode hoort dat de verzending echt niet zo druk is, dat daarvoor een brievenbus nodig is: te Moerstraten worden hoogstens twee brieven per dag bezorgd. Maar daar gaat het volgens Dekkers niet om: kennelijk weet men niet eens hoeveel brieven vanuit Moerstraten verzonden worden, want de een post in Heerle, de ander in Wouw en de derde bij het station. Dit is kennelijk met zoveel overtuiging uitgesproken, dat de raad overstag gaat en ook vindt dat er toch een brievenbus moet komen, zelfs Daverveldt is nu "zeer voor een brievenbus". Op 18 november gaat een brief de deur uit, waarin te lezen staat dat plaatsing aldaar "zeer gewenscht is, daar Moerstraten op één uur van Heerle ligt, alwaar de naastbijzijnde brievenbus geplaatst is". Verder wordt ook aangestipt dat een brievenbus bij het raadhuis wenselijk is, want de postbode woont buiten de kom, waardoor de mensen het hele dorp door moeten om een brief af te geven. Het is nog even wachten, maar begin 1898 krijgt Moerstraten inderdaad zijn brievenbus. De bus bij het raadhuis komt er echter niet, want de posteerders zijn van mening dat verhuizing van de postbode naar het centrum van de gemeente eerder voor de hand ligt.

Het belastingkantoor

Een ander onderwerp van discussie is het plaatselijk belastingkantoor. De inwoners zijn voor het betalen van hun belastingen aangewezen op het belastingkantoor in Bergen op Zoom of op de zitdagen van de ontvanger in Wouw. Al in 1896 is hierover een brief met klachten naar de Minister van Financiën gegaan, want "tot groot ongenoegen" van de belastingbetalers is het aantal zitdagen gereduceert van twee tot één per maand, en dan nog in een slecht lokaal, waarin maar drie tot vier

personen binnen kunnen en de rest, ook bij slecht weer, buiten moet blijven wachten, tot ze aan de beurt zijn. Op 8 maart gaat een brief de deur uit met het verzoek een Rijksontvanger in Wouw te plaatsen, want er zijn veel belastingzaken: Wouw heeft twee brouwerijen, drie slachterijen, jaarlijks worden 100 stuks particulier vee geslacht en er is een groot aantal aanslagen in grond-, personele- en bedrijfsbelasting. Pas in augustus komt antwoord: er komt geen kantoor voor belastingen en accijnzen in Wouw. Wat rest is dan ieder geval een beter lokaal, getuige de brief die vervolgens weer geschreven wordt. Weliswaar, vinden B en W, zou zo'n kantoor in "een reeds lang gevoelde behoefte voorzien", maar als dat niet kan dan graag een beter lokaal met wachtruimte. Een geschikte locatie voor het houden van zitdagen zou het gemeentehuis kunnen zijn, waarover kennelijk al eens eerder gesproken is. Daarvan wil men in Wouw echter niets weten, want gesteld wordt, dat de weigering niet gemotiveerd hoeft te worden: "De raad beschikt hierover zonder dat de reden hoeft te worden opgegeven". Een andere locatie heeft men wel op het oog, bij J. Elsackers op het dorpsplein, waar de belastingontvanger voor dertig gulden per jaar terecht kan. Overigens is ook dit verzoek gedoemd te mislukken en blijft alles bij het oude.

Het salaris van de burgemeester

Dat het Rijk meer greep wil krijgen op de ontwikkelingen wordt in '97 duidelijk. Er is een nieuw stelsel van financiering ingetreden en de gemeente wordt daarmee, net zoals alle gemeenten in het land, gekonfronteerd. Bij de begroting voor het nieuwe jaar komt vast te staan dat Wouw 80% van de inkomsten uit de personele belasting gaat verliezen, en dat daarvoor in de plaats een vast bedrag komt, dat per inwoner door het Rijk uitgekeerd wordt. Het Rijk krijgt zodoende als vorm van centralisatie meer greep of 's lands financiën, de gemeenten worden afhankelijker van het Rijk. Ook blijkt dat het Rijk een kwart van de salarissen van de burgemeesters en de secretarissen voor zijn rekening gaat nemen, omdat zij tegenwoordig steeds meer werkzaamheden voor het Rijk moeten verrichten. De (gekozen) burgemeestersfunctie is kennelijk meer begeerd dan die van de benoemde secretaris. De raad

4

besluit namelijk het salaris van Daverveldt niet te verhogen, en dat van de secretaris wel. Het kwart deel van het Rijk komt geheel ten goede aan Goosen, die zijn wedde daarmee ziet stijgen tot 750 gulden per jaar. Overigens gaat het Wouw financieel niet best meer af. De gemeente zit krap bij kas, want, "volgens de laatste kasopneming bij den ontvanger dezer gemeente, was slechts in kas de som van elf gulden en zes cents", zo blijkt uit een brief van de burgemeester aan de Commissaris van de Koningin. En dat is te weinig om de vele gevallen van mond- en klauwzeer in de gemeente te bestrijden en de bewaking, de afsluiting van de erven en de ontsmetting van de stallen te betalen. Om die reden wordt de Commissaris dan ook gevraagd te bewerkstelligen dat Wouw een voorschot van 300 gulden uit 's Rijks schatkist ontvangt.

Bakker worden schijnt veel leuker te zijn dan het raadslidmaatschap. Voor de functie van raadslid zijn zelfs geen belangstellenden, want in het jaarverslag wordt opgetekend dat de aftredende raadsleden Adriaan van Bavel, L.J. Philips en Marijn Raaijmakers zonder stemming herkozen zijn. Voor de oprichting van bakkerijen worden niet minder dan vier vergunningen afgegeven: aan Antoon Frans Ansems in de Roosendaalschestraat, aan Antonius de Nijs op het Zuideind in Heerle, aan Adrianus Laurijssen op het dorpsplein en aan Petrus Bonifacius Wennekens te Heerle. In schoolbehoeften voorzien de plaatselijke neringdoenden nog niet: H. Verlinden uit Bergen op Zoom is met 164 gulden de enige inschrijver.

En tenslotte staan in het correspondentieregister van de burgemeester nog enkele "rampen" opgetekend. Het tweejarig kind van Gerardus Marinus Mies in de Kleine Spellestraat is al spelende te water geraakt. Toen zijn moeder hem eruit haalde kon zij er "geen teken van leven meer in bespeuren". De hofstede van Wouter Bals te Zoomvliet is een prooi der vlammen geworden, duizend gulden bedraagt de schade. Ook afgebrand is het arbeidershuisje van de weduwe Cornelis Krijnen. De inboedel en het vee, met uitzondering van een geitje, zijn gered, de schade is 575 gulden. Ook het daarnaast gelegen schuurtje van Wilhel-

mus Bals is in de vlammen opgegaan, maar die schadepost is maar 25 gulden.

Dussen, januari 1996

Henk Hellegers

Noten:

1. Petrus Goosen is de latere burgemeester van Wouw. Op 9 januari 1874 is hij te Wouw geboren. Goosen begon zijn carrière als volontair op de Wouwse gemeentesecretarie. Na enkele maanden werkzaam geweest te zijn op de gemeentesecretarie van Steenberghe wordt hij in 1895 teruggehaald met de belofte bij het bereiken van de leeftijd van 23 jaar de naar Breda vertrokken gemeentesecretaris A.J. van Son op te volgen. Hij blijft dertig jaar secretaris, tot 4 juni 1927, op welke datum hij benoemd is tot burgemeester van Wouw. Deze functie bekleedt hij tot 20 april 1938. Op 6 februari 1941 overlijdt Goosen in Bergen op Zoom.
2. In Wouw komt dit laatste nog nauwelijks voor, maar landen als de Verenigde Staten, Chili, Argentinië en Brazilië zijn, zo blijkt uit de kranten, interessante landen geworden om een nieuw en beter bestaan op te bouwen, terwijl weer andere Nederlanders zich, al dan niet beroepsmatig, vestigen in de koloniën, Indië en Suriname.
3. De gemeente Wouw anno 1894, Henk Hellegers, in: De Vierschaer 1-'94.

Geraadpleegde bronnen:

Notulen vergaderingen gemeenteraad Wouw, 1897

Notulen vergaderingen college van B en W Wouw, 1897

Correspondentieregister Burgemeester, 1897

Publicatieregister Burgemeester, 1897

Correspondentieregister college van B en W, 1897

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.